

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**In D. Petri Apostoli Epistolam Vtranqve, Heinrychi
Bullingeri Commentarius**

Bullinger, Heinrich

Tigvri, 1534

Cap. III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36052

COM MENT. IN I. EPIST.

meritum afflictionibus malorum, illo duce peruenietis
ad immortalitatis gloriam.

Cap. III. Similiter uxores subditæ sitis uestris
uiris, ut etiam qui uerbo non obtemperant
per uxorum conuersationem absq; uerbo lucrifiant dum conſyderant cum
reuerentia coniunctam castam conuersationem uestram:

Verè bona opera. Redit nunc in uiam, & officia Christiana describere pergit. Multum autem bonæ frugis in matrimonio est si recte institutum sit in timore Dei.

Nam & calamitates uarie & scelera innumera oriuntur ex coniugio malo. Qui hactenus de operibus bonis ex Pontificiorum parte scripserūt uere bona opera negligenter, fictitia quædam laudibus extulere. Nam monachismum, ceremoniarū studium, iejunia stolida, & preculas superstitiones laudauere, interim uera Christianorum officia neglexere prorsus. Neq; putauerunt eos labores quos perferunt serui uel coniugati ullum inter opera bona habere locum. At D. Petrus

Impar cōsiderat his primum assignat. In præsentiarum eas primum uxores instituit, quæ incredulis iugatae maritis imperium eorū hoc ferebant impatientius. Petrus autem, nihilo minus obediendum esse docet, nimirum in ijs quæ religioni Christianæ prorsum aduersa non sunt. Paulus enim in 1. ad Corinth. cap. 7. loquens de im-

pari

pari connubio, si quæ mulier (inquit) maritum habet infidelem et is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum: item si quis frater uxorem habet infidem & hæc assentitur ut habitet cum illo ne dimittat eam. Interim pulchre monet Petrus incredulos viros non uxorum rixis, sed cōuersatione sancta in consensum religionis pertrahi. Hortatur ergo castæ integritatq; modestæ sint, ut integritate quæ nascitur ex fide permoti mariti istam quoq; fidem & doctrinam amplectantur quam uident tantarum uirtutum esse altricem. Et sane per quām acres stimulos habet sincera probitas, quæ plus ferè potest apud aduersarios non omnino peruersos, quām docta disputatio. Sed et uita improba plus nonnunquā diruit, quām sana doctrina edificari posuit.

quarum ornatus sit nō externus qui situs est in plicatura capillorū & additione auri, aut in palliorum amictu, uerum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela, ita ut spiritus placidus sit ac quietus, qui spiritus in oculis Dei magnifica ac sumptuosa res est. Nam hoc modo ornabant quondam sanctæ illæ mulieres quæ spem suam in Deum collocabant, & subditæ erant uiris suis, quemadmodum Sara obedi-

G 5

COMMENT. IN I. EPIST.

uit Abrahæ, dominū illum appellans,
cuius factæ estis filiæ, dum benefacitis
& non terremini ullo pauore.

Interpres Erasmus ipse fatetur se hisce uerbis sen-
sum magis quam uerba superstitionis reddidisse.

Habitus
& uestitus
corporis.

Porrò plurimū momenti habet qua quis sit ueste amia-
ctus. Neq; enim temerè apud ueteres & nostri eui
homines Adagiū increbuit, Ex ueste aestimari homi-
nem. Credimus enim pleriq; uarij & inconstanteris
animi indicium esse uestem uaricolorem, corrupti aut
lacerandi cupidilaceratam siue conscißam, arrogan-
tis & impudentis plus nimio exquisitam & procacē.

Proinde Petrus aduersus muliebrem luxū quem sibi
uelut cognatum habent differit, modestiam & uite
sanctimoniam commendat. Præcipius autē foemina-
rum cultus consistit επ τῶν καπιτονίων τριχών, id est in
contextu plicatura siue crispatura capillorū: cui ad-
dunt mitras tiaras & bisso contextas & acu uarie
pictas, insertis passim auri & argenti gemmarumq;
pigmentis. Deinde in amictu palliorum. At sub pal-
liorum uocabulo complexus est Petrus omnis generis
omnium nationum etatumq; preciosas & exquisitas
uestes, quas etates uarie mutant, & regiones pro ua-
rietate morum diuersissimas habent. Hic uero, Non
externo cultu (ait Petrus) exornatur Christiana mu-
lier, sed animi bonis. Vnde iam externū cultū aspera-
nandum

uandum internum uero consecrandum docuit. Inter-
num uero cultū dicit in homine interiore esse, nempe Animus et
sifemina sit animo menteq; incorrupta, nul agat ex mens ho-
minis pia affectibus muliebribus, nul intemperantiae, iracun- homo in-
die, rixis, ambitioni, arrogantiae uel procacitati tri- ternus.
buat, sed mitis placida tractabilis et mansueta sit. Id
deum Deo probari. Hic spiritus, hic ornatus ma-
gnifica inquit et preciosa res est in oculis Dei. Pro-
phanu homines precio et sumptu aestimant ornatum
corporis, et hoc meliorem et speciosiorem credunt,
quò pararint emerintue carius: sed Deus fidem mi-
ratur, ex fide aestimat omnia. Cæterum ex hoc loco
colligimus duplēcēm esse hominem Externum et In-
ternum: magis tamen probari internum, qui si incor-
ruptus sit, sanctiorem esse externum quoq; Paulus in
2. ad Corinth. 4. cap. utriusq; mentionē faciens dicit,
Externum corrumpi quidem, sed internū renouari in-
dies. Proinde qui sapiūt momentanea relinquunt, per-
manentia et æterna requirunt. Nec Petrus hæc pri-
mum de uero corporis cultu protulit, sed et Solomon
Proverb. 11. ait, Mulier quæ honorem tuctur gratiofa
est. Item, Mulier quæ formosa est, sed immodesta nō
dissimilis est porco naribus aureum torquem gerenti.

Et iterum in cap. ult. Fallax uenustas est, et uana
est forma, mulier timens Deum laudanda est. Et Pro-
pertius, Ampla satis forma pudicitia. Paulus quoque

COM MENT. IN I. EPIST.

apostolus 1. Timoth. 2. cap. uelut Petri uerba expōnens dicit, Volo mulieres in amictu esse honesto sine modesto, cum uerecundia & castitate ornare seipſas, nō tortis crinibus aut auro, aut margaritis aut uestitu sumptuoso, sed quod decet mulieres profitentes pie-
tatem per opera bona. Fortassis hæc ipsa Pauli uerba mutuauit Petrus, et quod sanctos Dei uiros nunq̄ pu-
dit, inter sua retulit. Accusanda igitur hoc in loco arrogans illa nostri sæculi superbia, inuehendū Ora-
tori diuino in nimium istum & fatuum corporis cul-
tum, quem & à prophetis uidemus accerrime fuisse
increpitum. Certe ne in hac re quicq̄ negligenter Pe-
trus, exemplum, at exemplis ad permouendum audia-
toris animum nihil evidentius, proponit. Sic enim
egere (ait) sanctæ quandam fœminæ quæ erant fide-
les. Nam uiris erant subditæ, deinde uarijs uirtutibus
ſeſe exornabant, extēnum & nimium corporis cul-
tum negligebant. Idem itaq; & uos factitare decet,
modo fideles es̄tis. Atq; hic ex omni sanctarum mu-
lierum turba protrahit Sarā. Hanc matrem facit
omnium fidelium fœminarū: sicut ex scripturis con-
stat Abraham patrem esse omnium credentī uiro-
rum, eorum inquam qui exemplū imitantur patris &
genium referunt paternum. Sarā porrò Abrahæ fuit
subdita, & Dominū appellauit illum. Qua appella-
tione summus notatur honor, summa obedientia. Neq;
enim

Gen. 16.

enim uerbis & blanda duntaxat appellatione exhibet obedientia, sed magis ipsa re. Igitur si quæ gaudent Saræ dici filiæ, Saræ quoq; imitentur exemplum. Sunt stolidi quidam qui loquutionis genus non intelligunt, et dominos se ab uxoribus salutari poscūt, abutentes autoritate sua. Sunt alij qui sorditatem hic commendari credunt, ut illam putent mulierum esse ingerrimam, quæ immunda ueste cincta tetrica sordidaq; simulat sanctimoniam. Sed modus est in re quælibet. At nil aliud quam modum docuit Petrus. Nam cum superstitionisulum quoque sit genus muliebre & siccirco in rebus nihil frequenter exanimetur timens sibi ubi nihil periculi, & credens quæ sunt superstitionis minimeq; credenda, iubet ut posito illo inani pâ uore totas se Deo dent. Hic locus est agendi contra inanes anilesq; fabulas, contra benedictiones stultas, superstitionem fœmineam, & si quid aliud est huius generis. Hæc demum uera sunt Christianarū mulierum officia, quæ et à Paulo in hunc prorsus modū expressa sunt in 2. cap. ad Titum & 1. Timoth. 5. Qui loci sic repugnant uitæ nonnaticæ, ut nostro tempore scripta credere possis.

Viri similiter cohabitent secundum scientiā uelut infirmiori uasi muliebri impartientes honorem tanq; etiam cos hæredibus uitæ, ne interrumpant preses uestræ.

COMMENT. IN I. EPIST.

Maritorum
officia.

Viris quoq; quid factō opus st̄ præscribit. Sunt enim qui, ut iam iam dicere cœperam, abutuntur auctoritate sua putantes uiri in uxorem imperium esse tyrannidem. Hi clamitant, Scriptū est, Vxorū caput est maritus. Evidem, sed nunquid caput in reliquum tunultatur corpus? an nō magis cæteris membris servit omnibus? an non regit & consulit omnibus? Ita & maritus uxorū caput esse debet, id est iucundus coniutor, consultor & uitæ dux cōmodus. Id sine gligat non magis titulo capititis dignus est, quam caput illud quod, ut in fabulis est, uulpes inuentum isto non taurit dictorio, O quale sine cerebro caput. Petrus itaq; importunam quorundam refrenans audaciam & intemperiem, unico uerbo istud negocium totum complectitur & dicit, Viri cohabitare uxoribus cum scientia. Id quod Germanice fœlicius exponere possumus, Sind vernünftig vnd verständig gängen jnen. Scientiam opposuit affectibus, tyrannidi, iræ, morositati. Scientia solida & iusta facile restinēt Vernunft guit intemperiem animi. Contra uero tyranidis arrogantiæ & iniuriarū caussā est barbaries illa quanib[il] rechte sinit sapere, imprudētia adeoq; stultitia & stupiditas que facit ne ulla quidē beneficia agnoscamus, imò ne nos quidem nouerimus amplius. Hisce addit argumenta quā elegantia, certè ut persuadeat. Primum ductum est ab imbecillitate muliebri. Hoc

(alt)

(ait) maiorem illis honorē deferte & hoc promptius
inseruite, quo imbecilliores esse uidetis. Qua parte
allusit ad illud Domini dictum, In adiutoriū uiri con-
dita est mulier. Meminerimus ergo uxores nostras no-
bis in solatium esse conditas: robur, sapientiam &
affectionem moderationem uirorum esse: imbecillita-
tem uero mulieribus quasi congenitam, ut post hac se-
ramus & qui si paulo sint imprudenteriores, ut melius
consulamus si affectionibus deditiores. De qua re copio-
sime disseruit Erasmus in libello de instit. Matrimo-
nii scripto. Disputatum est, fateor, hic à multis quis ho-
nor uxoribus sit exhibendus, cur infirmitatis dixerit
uasa Petrus. Sed paucis, Honoris uocabulo usus est ut
incap. 2. Omnes honorate, et ut nos dicimus, Et hat
sy in eeren. Deinde uasculum dixit mulierē, ut aptæ
similitudine imbecillitatem adumbraret mulierem.
At plerumq; usu uenit ut tenerrima queq; ex infir-
mitatibus uascula omnium sint utilissima magisq; neces-
saria ceteris. Secundum argumentum duxit à digni-
tate mulierū. Sunt eti: in cohæredes gratiæ. Proinde
familiarius tractandæ. Huius generis sunt quædam ex
apud Paulum in 1. ad Timoth. 2. cap. Peccauit qui-
dem mulier, ex peccatum in mundum induxit, inten-
tam sanguine Christi mundata est. Non ergo est
quod ob sexum contemnat uxorem aut lapsum impie-
tet maritus. Tertiū ab utili traxit, Ne interrumperet

tur preces uerberæ. Vbi enim iurgia lites uerbera, ibi nullæ preces puræ. Erasmus propè aliud uidetur sequutus. Sic enim scribit. Neg; enim Christiani mariti sunt, qui uxores tantum habent ad usum coitus, immo magis annitendum est, ut sociæ fiant iejuniorū, eleemosynarū, uigiliarum, precationum, quò quæ uocatae sunt ad commune præmium æternæ uitæ, communibus etiam studijs huc contendant.

Postremo sitis omnes unanimes, si militer affecti, fraterna prediti charitate, misericordes affabiles, non retaliantes malum malo, aut conuitium conuditio, sed contra benedictentes, scientes uos in hoc uocatos esse, ut benedictionem haereditate possideatis.

Veluti pertesus singulis ordinibus singula ac propria scribere officia, in fasciculū colligit generalia et summa quedā quæ si obseruentur accuratius nullum non ordinem rite instituant atq; conseruent. Τὸ δὲ τέλος, id est, In summa uero, siue Postremo, que nota est isthac generalem esse omnium officiorum institutionem. Primas hic obtinet Concordia siue Unanimitas. De hac & Paulus copiosius in 1. ad Cor. cap. 1. et Philip. 2. Sequitur συμωνεῖσι mittlydig. Cum nos tangimur affectu alieni mali: ueluti membrorum mos est. Patiente enim uno compatiuntur reliqua. Et

Paulus,

Paulus, Memores estote uincitorū, ait, tanq; una cum
illis uincti, eorū qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uer-
santes in corpore. Additur φιλόφρονες fraterna
præditi charitate. Intelligit autem Christianam. De
qua Dominus, Maiorē hac dilectionē nemo habet, ut
quis animā suam ponat pro amicis suis. Accedit aliud
ευαλλαγχοι misericordes uel ex uisceribus pro-
pensi ad benefaciendum. Hebræus רחמים uiscera
sue miserations uocat. Germanus uertit חֶסְדָּלִים.
Additur iterum aliud φιλόφρονες affabiles. Refer-
tur ad uitæ consuetudinem, facili' es commodoq; signi-
ficans fründtlich. Alij uerterunt studiosi accomo-
datiq; amicitiae. Quæ hisce præterea membris iun-
guntur, de eo quod etiam Christus Dominus docuit Iterum
malum malo uel conuictum conuicio non esse repul-
-andum, exposita sunt in cap. 2. Porrò Epicheremate
quod ad finem adiecit, afflictos cōsolatur. Id tale est.
Scientes in hoc uos uocatos, ut benedictionem hære-
ditate consequamini. Quasi dicat: Ut benedicatis ijs
qui uobis maledicunt, in primis illud mouere debet,
quod nemo hic ueram assequi potest benedictionem.
Quoad in hisce terris reptauerimus subinde bella et
malorū expectanda nobis cōuicia. Vbi uero hisce füe-
rimus exuti miserijs tum uerā benedictionē id est uitā
sempiternam æterna hæreditate posseidebimus, modo
filij benedictionis esse perrexerimus. Fortassis allu-

H

Iterum
delectie
ad paucen-
tiam.

COMMENT. IN I. EPIST.

fit Petrus ad illam Abrahe factam pollicitationem,
In semine tuo benedicetur omnes cognationes terre.

Nam qui uult uitā diligere & uidere
dies bonos, coērceat linguam suam à
malo, & labia sua ne loquantur dolum.
Declinet à malo & faciat bonum, quæ
rat pacem, & persequatur eam. Quoniā
oculi Domini super iustos, et aures eius
ad deprecationē illorum. Rursus aspes
ctus Domini super eos qui faciūt mala.

Eandem ferē rem dicit, sed alijs uerbis. Adducit
enim uerba Psalmi 33. ut simul illa quoq; quæ dixerat
plus authoritatis haberent. Ceterū clariora sunt illa
quām qd'multa egeāt expositione. Illud quoq; cōstat
uel prophanarū literarū testimonio plerasq; hominū
pestes ex uitio oriri linguae. Vnde propheta pruden-
ter ait, Qui uult uitā diligere & uidere dies bonos,
id quod in utramq; partem & de feliciore in terris
& beata uita in cœlis interpretari potes, coērceat
linguam suam, ita autem coērceat, ne uel dolum cons-
cinet, uel mendacia, conuicia, & calumnias efficiat.
Ceterū ut hoc p̄estare queat, declinet quisq; à malo
& faciat bonum, deserat lites & querat pacem, nec
querat modo sed et persequatur. Atqui ut hoc quoq;
gnauiter perficiat illud maxime mouere debet, quod

Dominus ijs benignus est, qui iusti sunt, eosq; in suam

curam

Vide Ia-
cobum in
3. cap.

curā recipit & clementer audit, qui iusticie & paci
ex animo bene uolunt: rursus illis iratus & præsen= 55
tissimus ultor est, qui faciunt mala. Itaq; si quis uelit
sibi Deum propitiū, si quis illius cupiat ultiōē effu= 56
gere, ipse quoq; sit beneficus, neminem lædat, malum
malo non repellat.

Iam quis est qui sit afflicturus uos si
quod bonum est æmulemini? Imò si qd
etiam acciderit incomodi, propter ius
sticam, beati tamen estis.

Pulchre ab innocentia delabitur ad patientiam.
Docuit hactenus quām sanctām esse deceat Christia= 57
norum conuersationē: iam infert, Quod sī tales esse Patientia,
pergitis, quales esse debetis, Christiani, nempe qui
omnibus etiā hostibus benefaciunt, neminem lædunt,
quis obsecro inuadet atq; affiget bene meritos? Hic
adjiendum propter Eclipsim, Nemo. Est enim tacita
subiectio, cui protinus adiungitur correctio, Porrò si
qui sint tanta cæcitate attacti, ut immeritos, imò bene
meritos persequantur, memineritis uerborum Domini
apud Matth. in cap. 5. Beati qui persequitionem pa= 58
tiuntur propter iusticiam, quoniam illorū est regnum
celorum. Que consolatio desumpta est à caussa &
præmio, & cōmode & summa cum dignitate ad ini= 59
stitutum præsens inserta.

Cæterum terrore illorum ne terreas

H 2

C O M M E N T . I N I . E P I S T .

mini, neq; turbemini, sed Dominum
Deum sanctificate in cordibus uestris.
Sitis autē parati semper ad respondens-
dum cuilibet petenti, ut loquamini de
ea quæ in uobis est spe, cum mansuetus-
dine & reuerentia.

Constāta.

Confirmat afflictos uerbo Dei ne uspiam in ueri-
confessione tyrannorū minis territi labascant aut nu-
tent. Formidulosi, ait, sunt isti fidelibus, qui ut placidi
& modesti sunt, ita illi saeu & truculenti nū aliud
quām minantur & afflidunt. Sed ipse Dominus in
euangelio dixit, Nolite timere eos qui corpus tantum
occidunt, animam occidere nō possunt: sed illum ma-
gis timete, qui animam & corpus unā potest in iſfe-
ros demergere. Et Isaias in s. unde hic locus Petri
uidetur desumptus, dicit, Ne timeatis neq; paucatis,
Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse paucis
Confessio. uester & ipse terror uester. Vnde iam claret quod
tum sanctificamus Dominum cum ipsum super omnia
obseruamus, ipsi adhæremus & ipsum confitemur,
ſpretis mundi conuitijs minis & supplicijs. Proinde
quoties ingruit perſequitionis procella semper horū
meminerimus. Huc refer Isaiæ cap. 49. & 51. Cetera
rum quod hæc istum quem retulimus ſenſum habeat,
conuincunt conſequentia uerba de Apologia Chris-
tianorū. Ea ad uerbum ſic habent ἔτοιμοι δέ οἱ

wgo

πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἀιτοῦντι ὑμᾶς λογὴν περι τῆς ἐμήν μηδὲ ἐλαύθιστος μετὰ πραγμάτων οὐδὲ φόβου. Parati uero semper ad respon-
sionem siue satisfactionem omni caussanti uos sermo-
nem de spe illa que in uobis, cum mansuetudine et
timore. Id est, Tum uere sanctificaueritis Dominum
in cordibus uestris, cum parati fueritis placide de re-
ligione Christiana querentibus, ueritatem confiteri
et exponere. Potest tamen non tam ad confessionem
Christi quam ad institutionem in religione referri.
Erudite enim Paraphrastes, Christi hostes (inquit)

non sunt exacerbandi conuiitijs, uerum ubi cuncti offe-
ret se spes aliqua posse illos ad Christum pertrahi, si-
tis faciles promptijs; ad respondendum quibuslibet cu-
pientibus cognoscere, qua fiducia quāue spe contem-
natis huius uite commoda, et incommoda toleretis.
Idq; facite non indignabundi non contumeliose, uelut
illis infensi, sed cū omni mansuetudine et reuerentia.
Obseruanda autē Synecdoche in uocabulo Cuilibet. Respon-
sionem cuilibet.

H 3

Matth. 7.
1. Tim. 6.

C O M M E N T . I N I . E P I S T .

in responsione requiritur. Nihil interim hic spectandum est aliud quam ut gloria Christi & utilitas proximi propagetur latissime. Damnatur hisce istorum uæsanu qui nusquam suauius de Christo & religione uera differunt, quam ubi in tabernis sese uino prorsus ingurgitarunt, aut ita de Christo disputant ut tandem à uerbis ad uerbera deueniatur. Aut qui plus nimio amari nihil de religione uel scripto uel uerbo profert quod non spinis & aculeis ita sit intricatum ac hispidum ut nulla ex parte citra periculum hauriri cōrectariue queat. Id quod de importunis & intempestiuis quorundam conuitijs, non autem de iustis in impios et impietatem inuestiuis intelligi uelim. Nota satis seueritas prophetica, nota est & maiestas apostolica. Colligimus præterea ex hoc loco cognitionem atq; scientiā Christi et euangelij eius olim Christiano populo perspectiorem fuisse quam sit hodie. Id quod debemus pontificijs indignum immo impium uel nunc quoq; post tot tantasq; admonitiones putantibus si lectione biblica exerceatur laicus. Verum nos apostolica authoritate aliud docti, scimus & equum & Christiana religione dignū esse, ut quotquot Christi nomen profitentur, rationē quoq; nominis Christiani teneant, quæ nō nisi ex literis petitur sacris. Indignissimum enim est si eius nesciamus leges ac placita, cuius tamen nomine & professione censemur. Nemo se

Platonis

Lectio
bibliorum
interdicis
et plebi.

Platonis censet esse discipulum, nemo Stoicorum aut Epicureorum agnoscit titulum, nisi prius placita et disciplinam istius professionis teneat adeoq; ad unguem teneat omnē. Solis Christianis licet esse ignorans legum et professionis suae. At qui ista lege ista q; ratione lupi isti rapaces ecclesiasticum ouile minore negotio potuerū irrumpere. Cæsis enim paucis quiibusdam pastoribus in Lege Dei doctis, reliquam similitudinem plebeculae turbam ad uotū ad libidinē ad rapiam et cædem habuere expositissimam. Nec hodie alia cauſa ita furiunt et in pastores quos ipsi dicunt hereticos, et in artem impressoriam incipiunt vulgatas Bibliorū interpretationes, quam qd' oues sapere incipiūt, et illi pro sua libidine misera plebe ad quem nunc ut quondam abuti nō possunt. Verum Dominus qui potens est uerus iustus et Deus ultor contemnat satanam istum sub pedes nostros breui. Fiat.

Et bonam habete conscientiam, ut in hoc quod uobis detrahunt tanq; scelesrosis, pudeſtant, hi qui incessunt ueſtrā bonam in Christo conuersationē. Præstat enim ut bene agentes, si ita uelit Dei uoluntas, malis afficiamini, quā male facientes.

Repetitur illud ipsum quod expositum est superius in cap. 2. Nec mirū nec inutile, maxime si rem tam

H 4

C O M M E N T . I N I . E P I S T .

honestā tamq; necessaria sēpe repetatur totiesque
inculcetur. Meminerimus nos istud in primis obser-
^{Conscien-} uandum esse nobis, quod toties ingeritur. Evidem in
tia bona. rebus mortaliū nihil melius nihil suauius aut iucun-
dius illibata atq; integrā conscientia. Sola mens sibi
bene conscientia totaque pendens à Deo potest alacri-
ter ferre omnia. Illud quoq; egregium est, si quis hoc
sibi persuadeat. Nemo in hoc mundo uiuit qui nō suo
prematur infortunio. Quandoquidē ergo hic patien-
dum est, satius est ut in causa iusta et bona adeoq;
propter Deum patiamur, quam in negotio iniusto,
quod ut laboris ac doloris multum ita nihil utilitatis
habet. Qui patiuntur propter iusticiam, præmiū sibi
habent propositum uitam æternam: ad quam deuicta
morte et temporarijs quibusdam cruciatibus modico
momento examlatis eluctantur.

Quandoquidē & Christus semel pro
peccatis passus est, iustus pro iniustis, ut
nos adduceret Deo, mortificatus quidē
carne, sed uiuificatus spiritu.

Quemadmodū in fine cap. 4. ita et in huius calce
exemplo Christi adhortatur ad patientiā, à qua item
eidem hærens exemplo et ad innocentiam uitæ trans-
fit commendandam fidelibus. Ceterum id in præse-
tiarum nō absoluit. Digreditur enim in locum quem
piam communem, redit autem ad initium capit. 4.

Quod

Quod attinet exemplum Christi quo commendatur patientia planū quidem hic, sed et 2. cap. expositum est. Ad digressionem explanandam accingimur, quae ut plurimum difficultatis ita frugis uicissim multum habet. Magno enim et excellenti ingenio uiri admodum sese in hoc loco explicando torsere: nos pro ingenij nostri exilitate citra aliorum præiudicium exhibebimus Lectori æquo quod Dominus nobiscum, communicauit. Duo in Christo nobis à patre cœlesti Christus omnium sacerdotum & ætatum data esse nemo nescit. Habemus enim et redemptio= nem et exemplū uitæ in ipso. Itaq; Petrus producens falus,

exemplum Christi quo inhortaretur ad patientiam, per occasionem iam defertur ad redemptionem. Nam hic est scopus huius digressionis. Ostendit unica Christi morte non tantum suo tempore superstítum, aut mortem Christi consequentium hominum duntaxat, sed et omnium à condito orbe defunctorum peccata expiari. Principio autem dicit, Christus semel pro peccatis passus est. In quibus uerbis duo obseruanda censeo, quod semel passus est, et quod pro peccatis passus est. Peccatum expiari non potest nisi hostia munda Hebræ. 9. et sancta adeoq; et effusione sanguinis. Sed passio Christi quæ uera est pro peccatis hostia non nisi unica est. Sola ergo omnium sacerdotum peccata expurgat. Sed de hac re copiosius scripsit in Hebreis apostolus Paulus. Deinde addit, Iustus pro iniustis. Iam uero sic

H 5

COMMENT. IN I. EPIS.

colligere licet. In iusti sese iustificare non possunt.
Omnis autem homines iniusti sunt. Proinde nullus hominum sese iustificare potest. Unus Christus iustus est. Solus itaque Christus iniustos iustificat. Porro iniustorum uoce non tantum intelligo certe etatis sed omnium etatum iniustos. Recesserat totum mortaliū genus a Deo, totum ergo ad Deum erat reducendum. Omnes enim tanquam oves errauimus, at Dominus Christo imposuit omnia peccata nostra. Atque hic est fructus passionis Dominicæ, quod fugitiuos reduxit ad patrem et perditos in eades beatas: id quod Lucas per 15. cap. pulchris persequitur parabolis. Additur et modus et ratio redemptionis. Mortuus quidem carne, sed iustificatus spiritu. Quam sententiam plerique sic exposuerunt, Mortuus est Christus secundum corporis imbecillitatem, sed resurrexit uirtute spiritus. Ceterum uidetur loquio respire Hebraicū, ut sit sensus. Christus secundū assumptam natum, ut sit sensus. Christus secundū assumptam natum, ut sit sensus.

In morte Christi uita turam humanam, secundum carnem uidelicet ueram, ea est. declaratus est esse mortalis, adeoque et hominibus uitus est omnino esse extinctus: at secundum spiritum declaratus est esse uita mortaliū, quod uidelicet uis uificus sit omnibus credentibus. Proinde per spiritum intellexit uim et potentiam Christi diuinam atque uitalem, pulchre asserens in morte Christi spiritū id est uitam consistere mortaliū. Poterat igitur uideri haec esse

effetacita quædam Præsumptio, quasi dixerit, Scio
equidem quod impij nobis Christi nostri obijciunt
mortem, sed illud expendant uelim quod secundum
carnem mortuus est. Sic enim uisum est Deo, ut per
filij immaculatam hostiam purgaret peccata fidelium.
Vnde illum quoq; corpus mortale oportuit suscipere,
ut haberet quod pro nobis offerret: cæterū illud in-
terim addendum erat, quod hæc ipsa mors uitam re-
parauit fidelibus. Tametsi enim carne mortalis fuit,
spiritu tamen est uiuificus.

in quo etiā abiit et spiritibus qui erant
in carcere prædicauit, qui inobedientes
fuerant quondam, cum semel expecta-
batur Dei lenitas in diebus Noë, cum
apparabatur arca in qua paucæ, hoc est,
octo animæ seruatæ fuerūt per aquam.

Nunc uero palam edicit Christi morte profuisse Christus
ijs quoq; qui iam olim excesserant ē uiuiscere, In quo, ait, descendit
ad inferos
abiit et spiritibus qui erant in carcere prædicauit.
Diximus autem spiritum hoc in loco esse uiuificam illam
uim Christi. Proinde sensus est, Vita quoq; et redem-
ptio illa per mortem Christi parta, defunctis siue in-
feris nunciata est, id est mortuis quondam sanctis pa-
tribus profuit. Videntur enim hæc per Ethiologiam
siue Prosopopœiam esse suffigurata, maxime cum in
cap. 4. multò clarißima sequatur expositio. Nam in

COMMENT. IN I. EPIST.

hoc ait, mortuis annunciatum est euangelium. Atqui euangeliū annunciari nil aliud est quām redemptio-
nem nunciari. Proinde et si Petrus in præsentiarū de
persona Christi uideatur loquutus quæ descenderit ad
inferos, certò tamen de uita & redēptione Christi
loquutus est, quæ defunctis quoq; profuit: id quod per
abeundi prædicandiq; uerba extulit. Sed plura de his
annotauimus in 2. cap. Act. Pluscula forsan dabimus

**Carcer
sanctorum**

in cap. huius epistolæ 4. Porrò ubi nam locorum hic
fuerit carcer nobis ignotū est. Nihil enim de hoc pro-
didere literæ sanctæ. Hoc certum est quod nil in eo

Luce 16. fuit squaloris, nil tenebrarum aut cruciatuum: refri-
gerij locum nominat euangelica ueritas, deniq; et Si-
num Abrahæ. Interim uero carceris nomen obtinuit,
quod eo in loco detinerentur beatorum animæ. Ter-
tullianus 4. lib. aduersus Martionem putauit locum
fuisse paulò ædiitionem inferis. Sed nescio num ita in
rebus dubijs, quæ sibi reseruauit Deus, ita liceat con-
iectari. Satis sit fideli animæ id nouisse, qd' sanguine
Christi omnes ab exordio mundi animæ sanctorum
à peccatis sunt expurgatæ. Fortassis hic pertinuerit

Zach. 9. illud Zachariæ dictum, Etiam tu in sanguine testa-
menti tui dimisisti uinculos tuos ex puteo, in quo non
est aqua. Iam uero diuerso quodam modo nunciatum
est inferis euangelium. Credulis enim sanctisq; patri-
bus salus, incredulis porrò merita innotuit damnatio.

Atqui

Atqui hic locus an antapodoto inabsolutus est. De-
sideratur enim ex membris alterum, id quod ex ipso
sensu orationis ad fidei regulam atq; modum putauⁱ
restituendum sarcinendūm. Sanctorum enim partes
iam negligit, impiorum tantum perstringit, simul &
iustum Dei iudicium indicat. Longanimitatis enim Deus
diu dissimularat olim prioris saeculi impietatem, si forte
conuerterentur ad ipsum, uerum dum pertinaciter in
impietate procaci pede pergerent, diluvio impoeni-
tentes iuste extinxit. Atq; hic per speciem genus in-
tellexit. Unius enim saeculi homines nominauit, reli-
quos uero in his omnes inclusit impios. Iis uero omni-
bus nunciatus est Christus, non aequidem in uitam, sed
in argumentum damnationis commeritae, ut & pijs
omnibus in argumentū uitæ æternæ. Quin et isthæc
omnia etiam in Arca Noë & in Diluvio significata
sunt. Nam ut arca fideli Noë occasio fuit salutis, ut=
pote per quam ex undarum uiereuptus est, incredulis
uero argumentum cōmeriti supplicij. Nam Paulus ad
Hebreos 11. Per arcam, ait, condemnauit Noë mun-
dum. Item, Quemadmodum diluvium sive aqua cre-
dulos seruauit arcam in fœlicitatis portum ferendo,
incredulos autem extinxit: ita Christus Dominus qui
lapis est positus in ruinam et resurrectionem multo-
rum, inferis quoq; diuersa ratione prædicatus est, alijs
ad uitam alijs uero ad interitum. Præterea ut pauce

COMMENT. IN I. EPIST.

tum seruabantur animæ, id est homines certi & destinati: sic nunc quoq; seruantur credentes duntaxat et ordinati ad uitam, qui contempto mundo, per patientiam expectant bona sempiterna.

cuius figuræ nunc respondens baptis-
mus nos quoq; saluos reddit, nō is qui-
dem quo carnis fordes deponuntur, sed
cōscientiæ bone interrogatio in Deum,
per resurrectionem Iesu Christi, qui est
ad dexteram Dei, profectus in cœlum,
subiectis sibi angelis & potestatibus ac
uirtutibus.

Christus Expositio est superiorū et cōprobatio quod Christus
baptismus fuit ut ueterum ita subsequentis saeculi id est nostra
noster, id est ablutio quoq; salus sit. Græca plus habent lucis, ὁ δευτέρα^{ος}
peccatorū ψωμὸν νῦν οὐκέτι μᾶς σῶμα βάπτισμα. Ostendit
autem quod nos eadem uirtute seruemur qua patres

uetustos constat esse seruatos, nempe ui redemptionis
Christi siue per spiritū uiuificum Christi, quem nunc
propter typū (perstat enim in allegoria cœpta) uocat baptismum. Per Christum enim abluiimur à pec-

catō. Nam ne quis de baptismo aquæ exponeret ipse
pismata præuenit & ait, Non is quidem baptismus nos saluat,
apud ueras eeres.

quo abluiimus fordes externas humani corporis: sed
per baptismum intelligo illam uim fidei illum spiritum & uirtutē Christi adeoq; ipsum Christum, quo
fit,

fit, ut conscientia nostra pacata, secure agat coram oculis Dei. Nam idiotismū linguae sanctae clarius exponens pro eo quod Petrus dixit, Conscientiae bona interrogatio in Deū, Erasmus uertit, Quo fit, ut bona conscientia bene respondeat apud Deum. Ad expositionem & sensum hunc nostrū faciunt iam ea quoq; que sequuntur de resurrectione Christi. Nam neminē obscurum est Resurrectionē apostolis, Petro in primis, usurpari pro uiuifica illa ui Christi & toto redemptionis negotio. Iam uero dicit Petrus quod conscientia per resurrectionem Christi bene sibi apud Deum respondeat. Dixerat præterea quod per baptismum aliud non intellexerit, quam illud per quod conscientia conciliatur Deo. Cum itaq; per resurrectionem Christi conciliatur siue pacificatur, certè nihil ueritat quo minus baptismum exponamus pro ipso Christo uiuifica ui eius, & aqua uitæ qua nos lauit a peccatis. Alij de baptismi sacramento exponunt, quibus ut non admodum reclamo, ita illos uicissim moneo ne plus nimium rebustribuant creatis. Que ad finem de gloria Christi appenduntur, quod cœlos ascenderit, ad dexteram patris cōsiderat, quin & angelos & Gloria
Christi. omnes uirtutes sibi subdiderit, excitat fidem nostrā in eum quem credimus totius mundi esse salutē, scandolum crucis extenuant, & potentiam uiuificant extollant, ut maiore ipsum fiducia accedamus. Ceterum

C O M M E N T . I N I . E P I S T .

non est quod propter hæc Petri uerba credas quicq; disidij inter Deum & angelos esse obortum , cuius gratia illi per Christū sint sub iugum misi: sed isto loquutionis genere magis adumbratur gloria Christi qui super omnes cœlos eleuatus regnū accepit æternū , in quo omnibus imperitans creaturis angelis utitur ut creaturis. Vnde cōsequens est ipsum angelis esse maiorē. Id quod copiosius exponitur in epistola Pauli ad Hebræ. Breuiter. Hisce notatur illa filii Dei Philip. 2. insignis gloria, de qua Paulus dixit, Deus filiū in sum= mam extulit sublimitatem, ac donauit illi nomē quod est supra omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu se flectat cœlestium terrestriū ac infernorū, omnisq; lingua confiteatur quod Dominus sit Iesus Christus ad gloriam Dei patris. Errant itaq; turpissime qui Christum uel angelis æquant uel minorē esse censem. Nam Dominus angelorum et uniuersæ creature est. Hæc uero habuimus in illam Petri breue quidem sed utilissimam digressionē, qua didicimus Christum Domīnum omnium sæculorum certissimam esse salutem. Id quod cum illorum sacrilego dogmate uehemener pugnat, qui docent Christum pro originali peccato duntaxat, uel pro ueterum qui ante Christi natalem uixerere, non pro omniū fidelium ad finem usq; mundi peccatis perlitaſſe. Atqui nostrum erit istorum rugas execrari & fideli mente mysterium fidei nostræ te=

nere,

nere, ne sacrilega ingratitude uel redemptionis glo-
rian tribuamus rebus alijs, uel istam rapiamus in pec-
candi licentiam & omnium scelerum prætextum.

Cum igitur Christus passus sit pro Cap. III.
nobis carne, uos quoque iuxta eandem
cognitionem armemini: qui enim pa-
tiebatur in carne, destitit a peccato, in
hoc ut iam non concupiscentijs homis
num, sed uoluntati dei quod super est
in carne tempus uiuat.

Hic demū absolvit quod in 3. cœperat cap. Quod
autē dicit tale est, Cū dux et author uitæ nostræ Chri-
stus per uarias afflictiones in regnū patris introierit,
cumq; tolerantiæ armis deuicerit aduersarios, æquū
est, ut paribus ad hanc pugnam armis cingamini. Fre-
quens autē est allusio in sacris ad militiam armiq; mi-
litaria. Vita enim hominis aliud non est quam militia
super terra. Quod uero dicit Christum carne passum,
mysterio & ratione non caret. Constat enim unica
Christus
carne pas-
sus.
Christi persona natura duplice, diuina et humana, qua-
rum quæq; suum retinet ingenium. Iuxta diuinitatem
eternus & immortalis est. Iuxta humanitatem pa-
bilis & mortalis est. Petrus ergo, Christus, ait, carne
passus est. Sed ea de re exactius differuere ueteres qui
Nestorij & Eutychis blasphemis responderūt. Cum
uero in Christo omnes thesauros nobis dederit pater

I